

УДК: 331.5(477)

Казарян-Верушкіна Валерія,
PhD аспірантка Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ВПЛИВ КРИЗИ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Крім гуманітарних наслідків, війна в Україні викликала значний негативний вплив на економіку країну та ринок праці. Руйнування виробничих активів та інфраструктури, переривання ланцюгів постачання торгівельних мереж послабили потенціал ринку праці, що привело до втрати можливостей працевлаштування більшості українців. Малому бізнесу стає важче фінансово підтримувати свій персонал, як наслідок штат працівників скорочується. За період війни в Україні кількість працівників, зайнятих у сфері малого та середнього підприємництва зменшилась на 1,07 млн. осіб. Це свідчить про посилення актуальності проблематики функціонування ринку праці в Україні та доводить необхідність поглиблення досліджень процесів зайнятості та безробіття в період криз задля обґрунтування ефективних шляхів вирішення назрілих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню національного ринку праці присвячено наукові праці таких вітчизняних науковців, як В. Близнюк, Л. Гук, С. Жовнір, Л. Лавриненко, Н. Павліха, І. Цимбалюк [1; 2], у яких відображено результати дослідження структурних змін на ринку праці та особливості його інституціонального забезпечення. Водночас питання функціонування ринку праці в умовах війни є новою для української науки та потребує детального вивчення.

Проблема функціонування національного ринку праці загострилась на тлі військових дій на території України внаслідок російського вторгнення. Через війну спостерігається зниження рівня оплати праці, оскільки рівень безробіття зростає, а отже попит переважає над пропозицією вакантних робочих місць.

Збільшення рівня безробіття є частково результатом обмежень, зокрема внутрішньої вимушеної міграції, нестабільної фінансової безпеки, що змушують переселенців та членів їх родини активно

шукати роботу, погоджуючись навіть на низько оплачувану та невідповідну кваліфікації. Еміграція також є важливим фактором. За даними мобільних операторів, з квітня по вересень 2022 року щодня за межами України перебуває близько 3,2 мільйонів людей. Водночас, 23% тих, хто втік від війни, зуміли зберегти свою роботу в Україні та працювати дистанційно. Більшість з них мають намір повернутися в Україну [3].

Вітчизняні суб'єкти господарювання на економічному фронті захищають економічну безпеку нашої держави. Ключовим завданням Уряду нашої країни є створення сприятливих умов з метою стимулювання організації та ведення бізнесу будь-якого розміру та організаційно-правової форми. Стимулювання розвитку підприємництва з боку держави має зменшити проблематику їх функціонування та забезпечити швидку адаптацію до нових реалій.

Розвиток ринку праці також є ключовим елементом економіки добробуту, оскільки він забезпечує можливості працевлаштування та створює нові робочі місця [4]. Для досягнення цього держава може вживати заходів для сприяння розвитку підприємництва та малих та середніх підприємств, що створюють більшість робочих місць.

Також важливо забезпечити доступ до якісної освіти та професійної підготовки, що забезпечить населенням необхідні навички для працевлаштування на високооплачувані роботи.

Умови війни та внутрішньої вимушеної міграції суттєво ускладнили ситуацію на ринку праці, що може призвести до соціального виключення певних груп населення, наприклад, осіб з інвалідністю, молоді, старших людей тощо.

Загалом, забезпечити стабільне функціонування ринку праці та забезпечення належних доходів населення за умов війни та повоєнної відбудови потребує запровадження комплексу заходів з боку держави, що враховують економічні та соціальні потреби населення. Для забезпечення інклюзивного ринку праці у таких умовах необхідно здійснити низку заходів, серед яких основними є:

- створення програм підтримки зайнятості для вразливих груп населення, які можуть бути виключені з ринку праці через війну та міграцію. Ці програми можуть включати підтримку навчання та перепідготовки, стажування та підтримку зайнятості, що можуть забезпечити доступ до нових можливостей для роботи та заробітку.

- забезпечення рівних можливостей на ринку праці для всіх груп населення шляхом впровадження антидискримінаційної

політики, яка гарантує захист від будь-якої форми дискримінації на робочому місці.

- підвищення рівня соціального захисту вразливих груп населення, які можуть бути позбавлені можливості заробітку в умовах війни та міграції. Це може бути здійснене через соціальні послуги, такі як допомога у догляді за інвалідними та піклування про дітей.

- розробка спеціальних програм для молоді та старших людей, які можуть бути виключені з ринку праці через обставини війни та міграції. Ці програми можуть включати підтримку у знаходженні роботи, навчання та перепідготовку.

Важливим є здійснення державної підтримки підприємництва та розвитку малих та середніх підприємств, що є основним чинником зростання рівня зайнятості через формування нових робочих місць [5].

Під державною підтримкою підприємницької діяльності необхідно розуміти державне регулювання, яке передбачає, перш за все, свідоме формування державними структурами відповідних прямих і опосередкованих інструментів підтримки бізнесу, зокрема, створення стимулів, використання матеріальних, фінансових та інших ресурсів, що залучаються для його суб'єктів. Пріоритетність державного регулювання та підтримки підприємництва в умовах війни зумовлює необхідність переходу від прямого адміністративного сприяння до формування сприятливого економічного і соціального середовища щодо удосконалення механізмів та інструментів стимулювання розвитку суб'єктів бізнесу.

Зокрема, в період воєнного стану, за державної підтримки було реалізовано проекти грантової безповоротної підтримки нових і діючих бізнесів в рамках проекту «ЄРобота». Гранти в рамках проекту передбачають створення нових робочих місць як постійних, так і сезонних. Саме умови програми стимулюють бізнес на детінізацію робочої сили.

Отже, війна призвела до серйозних наслідків для ринку праці, таких як вимушена міграція, еміграція робочої сили, зниження доходів і добробуту населення. Подальше затягування війни в Україні створило передумови для адаптації українців у приймаючих країнах, що створило незворотну загрозу імміграції. У таких умовах необхідна державна підтримка ринку праці. Це можна зробити шляхом надання фінансової допомоги безробітним, розвитку освіти та підвищення

кваліфікації працівників, а також підтримки малого та середнього бізнесу задля збереження робочих місць. Забезпечення інклюзивності на ринку праці також є важливим елементом для підтримки економіки та підвищення добробуту населення під час війни.

Список використаної літератури:

- 1 Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с.
- 2 Pavlikha N., Tsymbaliuk I., Uniga O. Labour market developmenttfeatures in the European Union [Особенности развития рынка труда вЕвропейском Союзе]. The economy of Bulgaria and the European Union in the global word. Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in bulgaria and in the EU. Collective Monographs of Scientific Articles. Sofia, 2018. P.127-138.
- 3 Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viyny-tendentsiyi-ta-perspektyvy>
- 4 Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці [Текст] : монографія / Наталія Володимирівна Павліха, Ірина Олександрівна Цимбалюк, Олег Вікторович Уніга, Лілія Миколаївна Коцан, Анастасія Юріївна Савчук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 212 с. ISBN 978-966-940-435-0
- 5 Pavlikha N., Khomiuk N., Demianchuk O., Shelenko D., Sai L., Korneliuk O., Naumenko N., Skorohod I., Tsymbaliuk I., Voichuk M. Economic Assessment of Inclusive Development of Territorial Communities Within Rural Areas: A Case Study Of Ukraine. *Ad Alta: Journal Of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12, Issue 1, Special Issue XXV. Pp. 97–104. URL: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120125/PDF/120125.pdf>
- 6 Павліха Н. В., Степанюк Н.А., Становлення освітньої міграції в умовах глобалізації Глобальні та національні проблеми економіки. *Збірник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 16. 2017. С. 219-223.
- 7 Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А.Ю., Коломечюк В.В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514с.